

МУЗИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ І ВИКОНАВСЬКІ ДИСКУРСИ

УДК 78.072:781.68:[78:316.28]"20"

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2021.131.243200>

НІКОЛАЄВСЬКА Ю. В.

Ніколаєвська Юлія Вікторівна — доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (Харків, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7256-4214>

julia310873@gmail.com

© Ніколаєвська Ю. В., 2021

НОВІ ВИМІРИ МУЗИКОЗНАВСТВА ХХІ СТОЛІТТЯ: ДОСВІД МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕРПРЕТАТИВНОЇ ТЕОРІЇ МУЗИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Актуальність теми пов'язана з формулюванням основних настанов теорії музичної комунікації в її інтерпретативному вимірі. На ґрунті досліджень сучасної гуманітаристики (М. Бахтін, Ю. Габермас, Х. У. Гумбрехт, С. Жижек, М. Маклюен, Е. Левінас, Дж. Остін, Д. Спербер, У. Еко), теорії музичної комунікації (Е. Тьорнер, О. Якупов, В. Медушевський, Б. Сюта) та теорії музичної інтерпретації (Жан-Жак Натт'єз, Т. Адорно, Ж. Брелі, Г. Данузер, Є. Гуренко, Н. Корихалова, В. Медушевський, В. Москаленко, Л. Шаповалова, О. Самойленко) запропоновано новий погляд на мистецькі процеси ХХ — початку ХХІ ст. У розвиток класичної і релевантної теорій комунікації (основна відмінність першої — визнання центральним елементом системи твору як коду; сутність другої — існування як центрального елемента «музично-комунікативної події», увага до *намірів* комунікантів, контексту подій, що зумовлює їх адекватне розуміння) представлено модель інтерпретативної теорії музичної комунікації, у якій поєднані обидва підходи. Уведено в науковий обіг тип *Homo Interpretatus*, що є творцем нової сучасної музичної реальності і може бути позначеним як сумарний образ людини, яка в процесі музичної діяльності *виявляє домінантність інтерпретувального мислення* (у розмаїтті функцій «композитор — виконавець — слухач — дослідник»). Запропоновано концепт «комунікативна стратегія», що означає свідому дію (інтенцію, спрямовану на Іншого у процесі творчого спілкування). Представлена типологія комунікативних стратегій: зважаючи на вид творчої діяльності (композиторська, виконавська, дослідницька, слухачька) та їх різновиди відповідно до форм роботи з матеріалом / текстом, сприйняття (зокрема ідіоетнічна, моделююча, актуалізуюча, інтегровальна тощо).

Ключові слова: музикознавство, інтерпретативна теорія музичної комунікації, *Homo Interpretatus*, комунікативна стратегія.

Постановка проблеми. Теорія музичної інтерпретації становить систему опису музичних процесів. Завдяки проведенню конференцій Українського товариства аналізу музики, присвячених інтерпретації, аналізу, жанру, стилю, драматургії тощо, а також науковій діяльності вишів, де вивчаються й осмислюються питання виконавства (Київ, Харків, Одеса, Львів, Івано-Франківськ), наука інтерпретологія є усталеною і має свою систему координат. Мистецька ситуація ХХІ ст. надає нових викликів і спричиняє оновлення засобів опису того, що складає творчі процеси. У комунікативному просторі Найновітнього часу ключовою постає не тільки проблема інтерпретації, а й особистості того, хто інтерпретує. Такого *суб'єкта* мистецтва позначаємо *Homo Interpretatus*. Усвідомлення його ролі може змінити уявлення про сучасне мистецтво і пояснити нові формати у звичній системі музичної комунікації.

Отже, набуває актуальності теорія музичної комунікації, яка, трансформуючись у реаліях сьогодення, дає змогу запропонувати новий — *інтерпретувальний* — її вимір¹. Питання, «що становить основу пропонованої теорії?», «хто стає її суб'єктом, які термінологічні зміни це передбачає?» визначає сутність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання музичної комунікації й інтерпретації в мистецтві часто привертають увагу дослідників. Серед основних важливих філософських і культурологічних праць останніх десятиліть: дослідження Умберто Еко² (ідеї «відкритого твору», зв'язку «твір-інтерпретація»); Жюльєн Делеза³, який розробляє концепції «множинності інтерпретації», «різони», що породжує моделі; Славоя Жижека⁴ (Slavoj Žižek) й Маршалла Маклюєна⁵ (Herbert Marshall McLuhan), які звернули увагу на масмедійну комунікацію та її різновиди. Георгій Почепцов у виданні «Теорія комунікації» (2009), систематизуючи різні моделі комунікації, вважає їх авторськими: Віктора Шкловського (літературна); Миколи Єврейнова, Петра Єршова (театральна); Володимира Проппа (фольклористична), Цветана Тодорова (наративна); Михайла Бахтіна (культурологічна); Йогана Гейзінги (ігрова); Клода

¹ Матеріал та висновки, викладені у статті, є частиною дослідження авторки — дисертації на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства (Ніколаєвська Ю. В. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на матеріалі творчості ХХ — початку ХХІ ст. : дис. ... доктора мистецтвознавства. 17.00.03 Музичне мистецтво / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2020. 516 с.). Термінологію апробовано в публікаціях авторки: *Homo interpretatorens* в музикальній культурі ХХІ века: теоретический аспект // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків : С.А.М, 2014. Вип. 40. С. 601–613; Аутентична виконавська стратегія та її сучасні трансформації // Аспекти історичного музикознавства. Харків, 2017. Вип. 10. С. 180–198; *Метафизическое пространство современной интерпретологии* // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків, 2010. Вип. 29. С. 36–51; Комунікативна стратегія як проблема інтерпретології // Там само. Харків, 2017. Вип. 46. С. 94–110; *Communicative Mechanisms of the 21st Century Music Interpretation* // *Music science today: the permanent and the changeable : Scientific Papers / Daugavpils University Daugavpils : Saule, 2017. Issue 1 (9). P. 29–34; Continuation and communicative strategy as mechanisms of the 21st century music analysis* // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики. Харків, 2018. Вип. 49. С. 36–46.

² Эко У. Открытое произведение. Форма и неопределенность в современной поэтике / пер. А. Шурбелева. Санкт-Петербург : Академ. проект, 2004. 384 с.

³ Делез Ж. Логика смысла. Москва : Раритет; Екатеринбург : Деловая книга, 1998. 299 с.

⁴ Жижек С. Интерпассивность, или Как наслаждаться посредством Другого. Желание: влечение. Мультикультурализм / пер. А. Смирнова. Санкт-Петербург : Алетейя, 2005. 156 с.

⁵ McLuhan M. *Understanding media. The extensions of man.* London ; New York, 1964. 396 p.

Леві-Стросса, Марселя Мосса (антропологічна); Жюль Делеза (постструктуралістична); Мішеля Фуко (філософська) тощо¹.

І. Мацієвський² звернув увагу на творчість слухача, розробляючи концепт «контонанція». Важливими є поняття «подієвості» (Х. У. Гумбрехт³), взаємодія комунікативних актів Дж. Остіна⁴, «стратегічна дія» (Ю. Габермас⁵).

Про перетин комунікації та інтерпретації ідеться у статті, опублікованій у відомому журналі «The Musical Quarterly»⁶ (1944). Автор Е. О. Тернер (E. O. Turner) розглядає «твір мистецтва» («a work of art») і визначає його як «високоінтелектуальну єдність складних імпульсів», як комунікацію між розумом творця (завдяки певним символам, що означають систему музичного мовлення — ритм, метр, мелодична лінія тощо) і «розумом реципієнта»⁷. Тобто, будь-який різновид музичної діяльності стає комунікативним і головне для учасників комунікації — правильно визначити методи досягнення взаєморозуміння.

Серед праць із музичної комунікації слід особливо відзначити дослідження О. Якупова (1995)⁸. У докторській дисертації, монографіях і статтях він наголошує, що теорія ще не склалася як цілісна, і обґрунтовує свою концепцію, орієнтуючись не тільки на факт існування музичного твору, а й на «весь музичний процес загалом, що <...> охоплює всі аспекти існування музики в суспільстві»⁹.

До теорії музичної комунікації дотичні дослідження Р. Денієла Шоу (2005)¹⁰, який пов'язував комунікацію та місіонерство; А. Сохора (1980)¹¹, який аналізував комунікативні засоби музики, зокрема емоційно-комунікативні як засадничі для музичного мистецтва, М. Кагана (1988), який розрізняв явища «комунікації» і «спілкування», вважаючи, що комунікація більш моно-логічна, а спілкування — діа-логічне¹² і що в духовному спілкуванні відбувається «зустріч сповідей» і формується особистісний зміст; М. Бонфельда (1996), який акцентував, що фундаментальними ознаками будь-якого твору є його існування як цілісного знака, сутність же музичної комунікації —

¹ Повний перелік моделей див. у праці: Почепцов Г. Теория коммуникации. 2-е изд. Москва : Спарк Бук, 2009. С. 171–272.

² Мацеевский И. В. Контонанция и формирование (в музыке европейской и внеевропейской, традиционной и современной) // Мацеевский И. В. В пространстве музыки : монография : в 2 т. Т. 1. Санкт-Петербург, 2011. С. 3–33.

³ Гумбрехт Х. У. Производство присутствия: чего не может передать значение. Москва : НЛЮ, 2006. 179 с.

⁴ Austin J. L. How to Do Things with Words. Harvard : Harvard University Press, 1975. 168 p.

⁵ Габермас Ю. Постметафізичне мислення / пер. з нім В. М. Купліна. Київ : Дух і літера, 2011. 280 с.

⁶ Turner E. O. The interpretation of Music: a Theory of Communication // The Musical Quarterly. Vol. XXX, Issue 3, July, 1944. S. 297–306.

⁷ Там само. С. 299.

⁸ Якупов А. Н. Теоретические проблемы музыкальной коммуникации / Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского; Магнитогорский гос. муз.-пед. ин-т. Москва ; Магнитогорск, 1995. 291 с.

⁹ Yakupov A. N. The Theory of Musical Communication. Cambridge Scholars Publishing, 2016. P. 7.

¹⁰ Shaw R. D., Van Engen C. E. Communicating God's Word in a Complex World: God's Truth or Nocus Pocus? Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield, 2003. 280 p.

¹¹ Сохор А. Н. Музыкальная жизнь и общественно-музыкальная коммуникация // Вопросы социологии и эстетики музыки. Ленинград : Сов. композитор, 1980. С. 120–136.

¹² Каган М. С. Мир общения. Проблема межсубъектных отношений. Москва : Политиздат, 1988. С. 146.

це «реалізація її як мовлення»¹. Є. Назайкінський (2003)² серед функцій жанру першою вирізняє *комунікативну*, пов'язану з організацією художнього спілкування. Важливими для розвитку теорії комунікації в музиці є дослідження В. Медушевського³, який розробив теорію комунікативних функцій музичного мистецтва, І. Корсакової⁴ (2014). В українському музикознавстві відомі праці О. Берегової⁵, Б. Сютя та ін. Зокрема, Б. Сютя мислить комунікацію як «складник музичного спілкування», «обмін раціональною та емоційною інформацією»⁶, позначає певні закономірності музичного, зокрема парамузичного спілкування, які склалися на сьогодні в суспільстві.

Теорія музичної інтерпретації багатовимірною, відображена в багатьох працях, у яких розробляються позиції інтерпретаторського аналізу, усвідомлюються відносини виконавця і твору, пропонується типологія виконавства. Серед авторів: Жан-Жак Натт'єз (Jean-Jacques Nattiez)⁷, Теодор Адорно⁸, Жізель Брелі (Gisèle Brelet)⁹; Герман Данузер (Hermann Danuser)¹⁰, Євгеній Гуренко¹¹, Наталія Корихалова¹², В'ячеслав Медушевський¹³. Дослідження українських музикологів (Віктора Москаленка¹⁴, Людмили Шаповалової¹⁵, Олександрі Самойленко¹⁶ та інших становлять комплекс музикознавчих концепцій, присвячених вивченню виконавства і його категорій, напряду

¹ Бонфельд М. Ш. Музыка: язык или речь? // Музыкальная коммуникация / Российский ин-т истории искусств. Санкт-Петербург, 1996. С. 22.

² Назайкинский Е. В. Стиль и жанр в музыке : учеб. пособ. Москва : ВЛАДОС, 2003. 248 с.

³ Медушевский В. В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. Москва : Музыка, 1976.

⁴ Корсакова И. А. Музыкальная коммуникация: генезис и историко-культурные трансформации : дис. ... доктора культурологии : 24.00.01 Теория и история культуры / Московский гос. ин-т культуры и искусств. Москва, 2014. 359 с.

⁵ Берегова О. М. Комунікація в музичному виконавстві як культурологічна проблема // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 84 : Композитор і сучасність. Київ, 2009. С. 209–218.

⁶ Сютя Б. О. Основи парамузикознавства. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2008. С. 54.

⁷ Nattiez J.-J. Musicologie generale et semiologie. Paris : Christian Bourgois, 1987. 400 p.

⁸ Адорно Т. В. Типы отношения к музыке // Адорно Т. В. Избранное: Социология музыки. Москва ; Санкт-Петербург : Университетская книга, 1998. С. 11–26.

⁹ Brelet G. L'interprétation creatrice; essai sur l'exécution musicale. Vol. 1 : L'exécution et l'oeuvre. Paris, 1951. 242 p.

¹⁰ Danuser H. Musikalische Interpretation. Neues Handbuch der Musikwissenschaft. Band 11. Laaber : Laaber-Verlag, 1992. 469 p.

¹¹ Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации (философский анализ). Новосибирск : Наука, 1982. 256 с.

¹² Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки: теоретические проблемы музыкального исполнительства. Ленинград : Музыка, 1979. 210 с.

¹³ Медушевский В. В. К теории исполнительства: о Божественных тайнах общения (из цикла: «Если есть бытие есть и общение») // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 29 : Когнітивне музикознавство : зб. наук. ст. на честь 55-річчя Л. В. Шаповалової. Харків : С.А.М., 2010. С. 130–141.

¹⁴ Москаленко В. Г. Лекции по музыкальной интерпретации : учеб. пособие. Киев : Типография «Клякса», 2012. 272 с.

¹⁵ Шаповалова Л. В. Интерпретология как интегративная наука // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Харків, 2017. Вип. 46. С. 289–300.

¹⁶ Самойленко А. І. Теорія музикознавчої інтерпретації як напрямок сучасної герменевтики // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2011. № 2 (11). С. 3–11.

«когнітивного музикознавства», концепції музикознавчої інтерпретації (стиль, жанр, творче мислення) та охоплюють широке коло питань: від виконавських шкіл, естетичних принципів інтерпретації, технології виконавства й опису виконавського процесу, класифікації різновидів інтерпретації тощо. Зміни в термінології гуманітарних наук протягом 2000-х років здебільшого пов'язані з трансформацією комунікативних процесів. Власне, сам процес фіксує зміни й сприйняття митця (виконавця, реципієнта) і художнього (ширше — творчого) самовираження. Можна констатувати, що надважливим принципом, що центрує сучасний стан методології гуманітарного знання, стає інтерпретативність («інтерпретувальне літературознавство», інтерпретативна теорія перекладу, інтерпретативна теорія культури тощо). Тому актуальним у вирішенні проблем комунікації та інтерпретації є формулювання настанов *інтерпретативної теорії музичної комунікації*.

Мета дослідження — запропонувати модель інтерпретативної теорії музичної комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі позначення інтерпретативної парадигми теорії музичної комунікації спираємось на традиції, що впливають на сучасну гуманітаристику. У її межах **комунікацію** розуміють як явище:

- соціопсихологічне (міжособистісна взаємодія);
- семіотичне (у феноменологічній традиції, повідомлення, що є предметом діалогу, має бути наповнене смыслом, що читається всіма учасниками комунікації);
- етичне — сенс, до якого приводить комунікативна дія (етична традиція).

Серед важливих настанов комунікативної теорії, що екстраполюються на теорію музичної комунікації, позначимо *людинувимірність*. Зокрема, К. Ясперс (екзистенціалістика) мислить світ тільки крізь спілкування. У його працях комунікація, по суті, стає *мірою людини* в її відносинах зі світом. С. Аверінцев у статті з «Філософської енциклопедії» зауважує: «Термін “комунікація” означає в лексиконі Ясперса глибоко інтимне й особистісне спілкування “в істині”. Комунікація є центр, поняття не тільки етики та аксіології, а й гносеології і взагалі всього світорозуміння Ясперса; вона підноситься в ранг критерію філософської істини й отожднюється з розумом»¹. Отже, засадничим принципом сучасної методології гуманітарного знання є *принципова інтерпретувальність будь-якого знання*.

«Комунікативний зміст світу» М. Бахтін вимірював, спираючись на принцип «діалогічного начала», «вживання» в текст як основу естетичного споглядання і «відповідне розуміння» (поняття увиразнює дієвість комунікантів у ситуації розуміння)². Важливою є й думка вченого про існування нададресата, третього в діалозі (він не бере участі, але розуміє діалог)³, який уможливило багатовимірність комунікативного простору. У працях Е. Левінаса⁴ здійснено модифікацію діалогічного принципу: комунікацію «Я — Інший» сповнено онтологічного й екзистенційного смислу, що надає нового виміру теорії комунікативності. Ідеться насамперед про асиметричність відносин «Я — Інший», бо цілісність, за словами Е. Левінаса, це «Інше плюс Тотожне». Важливою є думка філософа про сприйняття іншої людини *не* за аналогією

¹ Аверинцев С. С. Ясперс (Jaspers), Карл // Философская энциклопедия : в 5 т. Т. 5. Москва : Сов. энциклопедия, 1970. С. 621.

² Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1979. С. 305.

³ Там само. С. 323.

⁴ Левинас Э. Время и Другой // Патрология. Философия. Герменевтика. Санкт-Петербург, 1992. С. 89–138. (Труды Высшей Религиозно-Философской Школы. Вып 1).

із собою та його безкінечного пізнання (як «потреби» в Іншому). Останнє розкриває етичний смисл цієї філософської концепції, важливий для інтерпретативної теорії музичної комунікації.

Якщо визнати домінантність інтерпретувального мислення в музичному мистецтві ХХ–ХХІ ст., то наявних теорій музичної комунікації недостатньо. Наведемо основні взаємини в надрах класичної теорії (схема 1).

Схема 1.

Основна відмінність — визнання центральним елементом системи твору як коду; навколо нього і відбуваються різні процеси, у яких беруть участь комуніканти: інтенція, відтворення, розуміння, декодування / дешифрування, осягнення тощо.

Розвиток теорії музичної комунікації зумовлений змінами артефактів, навколо яких відбувається комунікація. Тому адепти так званої релевантної теорії (Д. Спербер — Д. Вілсон¹) центральним елементом обирають «музично-комунікативну подію», висвітлюють *наміри* комунікантів продукувати і розуміти, контексти події, що зумовлюють наміри та їх адекватне розуміння тощо (схема 2).

¹ Sperber D., Wilson D. *Relevance: Communication and Cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1986. 2nd Edition: Blackwell. Oxford UK &-Cambridge USA. 1995. 326 p.

Схема 2.

Модифікація теорії музичної комунікації (Д. Спербер — Д. Вілсон, Р. Шоу, В. Медушевський, І. Корсакова, О. Черемісін) — релевантна теорія

Отже, у теорії інтерпретації, у її герменевтичному та музикологічному вимірах¹, зацікавлює антропологічний ключ, що зумовив зміни від семіотики й герменевтики до когнітивного музикознавства. В інтерпретативній парадигмі теорії музичної комунікації обидва підходи поєднані. Тобто ми враховуємо й зміни в тому, що в музичному мистецтві ХХ–ХХІ ст. називають «твором», формах його опису, ситуаціях, у яких відбувається комунікація між її учасниками, прагнемо усвідомити сутнісну зміну учасників, їхні дії та можливості у процесі комунікації. Пріоритетність так званої «людиновимірності» досліджень останніх 20–30-ти років спричинили зміни в категоріальній системі теорії інтерпретації (щодо понять «твір», «текст», «виконавство», «інтерпретація», «стиль» тощо) і сприяла тому, що музична інтерпретація стала розгалуженою системою відносин суб'єктів творчості, до якої входять не тільки композиторський, виконавський, слухацький, музикознавчий різновиди (додаються редакторський, технічний, про це більш докладно йдеться в дослідженнях В. Москаленка).

Базовими для пропонованої теорії є дві установки:

- у музичній творчості ХХ–ХХІ ст. відбувається зміна Особистості, яка центрує систему комунікації;
- потрібно враховувати певні свідомі дії між учасниками комунікації, завдяки чому відбувається процес спілкування.

Ці установки дають поштовх до роздумів над двома концептами: один із них має позначити центральний суб'єкт творчості, другий — увиразнити активність учасників комунікації.

¹ Представниками першого є: Е. Бетті, Ю. Габермас, Г. Гадамер, Х. Зельдмайер, Ю. Лотман, Р. Барт, П. Рікер, В. Дем'янков, У. Еко, Р. Інгарден, Є. Гуренко; другого — Г. Данузер, О. Жарков, Н. Корихалова, О. Котляревська, Ю. Кочнев, Є. Ліberman, В. Медушевський, В. Москаленко, Ж. Наттєз, І. Полусмяк, С. Раппопорт, О. Рощенко, О. Самойленко, О. Сохор, Х.-Й. Хинрихсен, Л. Шаповалова.

Отже, щодо першого концепту, пропонуємо ввести в музикознавчий обіг тип *Homo Interpretatus*: він є творцем нової сучасної музичної реальності й може бути позначений як «сумарний образ людини, яка у процесі музичної діяльності виявляє домінуючість інтерпретувального мислення (у розмаїтті функцій “композитор-виконавець-слухач-дослідник”)»¹. Його поява дана з урахуванням небувалого розвитку інтерпретативності в усіх сферах творчості й розвитку відомих типів (від *Homo sapiens*, *Homo apertus*, *Homo symbolicus*, *Homo credens*, *Homo Aestheticus*, *Homo Cognitus*, *Homo agens* *Homo reflexus*, *Homo Ludens*, *Homo Communis* тощо). *Homo Interpretatus* — це певна парадигма, яка могла виникнути тільки у ХХ столітті, коли прикладів проявів інтерпретувального мислення стало вкрай багато і вони набули різноманітності, стало можливим науково узагальнити новий образ людини. Можна вказати, що *Homo Interpretatus* є певним *психотипом* митця ХХ–ХХІ ст. Аналіз творчості композиторів, виконавців, авторів проєктів на межі ХХ–ХХІ століть доводить, що смислове поле комунікації без урахування людини, яка інтерпретує, втрачає сенс.

Рух наукової думки в межах пропонованої концепції відображений у поняттях, наданих у докторській дисертації автора. Так, на певному етапі міркувань *Homo interpretatus* позначено як «знаковий образ людини в сучасній культурі, модус її пізнання як мистецтва-*proto*, який актуалізує когнітивну сутність музичного досвіду самосвідомості *Я*, зафіксувавши її *відкритість* і оберненість до принципової подієвості»²; остаточно ж є таке визначення:

«**Homo Interpretatus** — це:

— узагальнений **образ** Людини в мистецтві Новітнього часу, який фіксує *відкритість* як онтологічну сутнісну характеристику творчої свідомості, є її детермінантою;

— тип особистості, який характеризується повнотою емоційно-чуттєвого та духовного Буття в різних формах музичної творчості та актуалізує когнітивну (пізнавальну) сутність музичного досвіду;

— тип особистості, діяльність якої *спрямована на Буття Іншого* як адресата комунікативних дій, що характеризується «учасністю» (М. Бахтін) — синергійною вертикаллю в системі координат музичного мислення і вектором духовного процесу: від смислопрочитання до смислопородження»³.

Важливою стає не тільки людина, яка інтерпретує (її досвід і тип комунікування, когнітивні сенси спілкування й важливість того, що не може бути передано, сприйнято, а тільки осягнуто), а й ті дії, які вона здійснює у просторі комунікації. Таку свідому дію (інтенцію, спрямовану на Іншого в процесі творчого спілкування) пропонуємо називати «**комунікативною стратегією**», що, у нашому розумінні, є певним «способом реалізації інтерпретувального мислення (трансляції смислу) і творення простору спілкування *Homo interpretatus* (в позначеній системі “композитор-виконавець-слухач-дослідник”)»⁴ (схема 3).

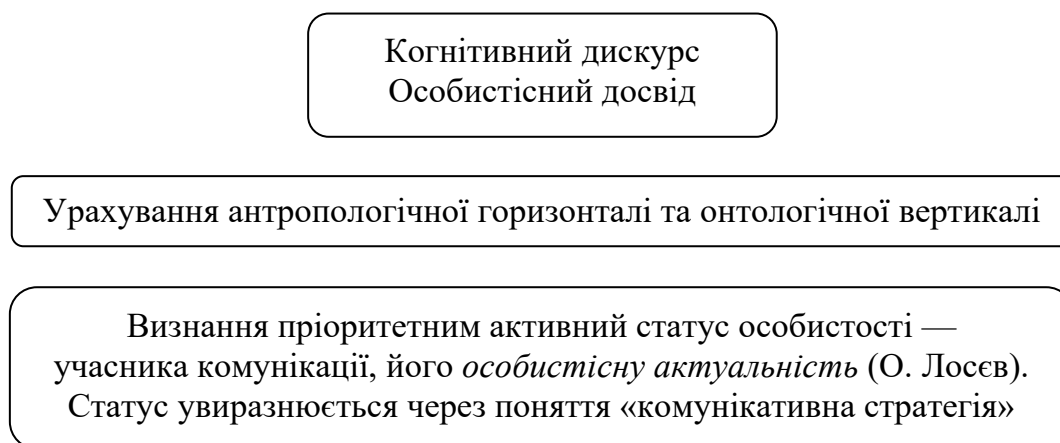
¹ Визначення наведено у тексті докторської дисертації: Николаєвська Ю. В. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на матеріалі творчості ХХ — початку ХХІ ст. : дис. ... доктора мистецтвознавства. 17.00.03 Музичне мистецтво / Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2020. С. 122.

² Там само. С. 206.

³ Там само. С. 391–392.

⁴ Визначення пропонується за тією ж працею: там само. С. 126.

Нові аспекти інтерпретативної теорії музичної комунікації

Виходячи з цього, кожен із суб'єктів комунікативної системи формує свій різновид стратегій. Тому виокремлюємо базові стратегії: композиторську, виконавську, дослідницьку і слухацьку (з огляду на вид творчої діяльності), а в них (враховуючи форми роботи з матеріалом / текстом, сприйняттям) можна позначити такі: ідіоетнічну, моделюючу, стратегії стильової конвергенції / дивергенції, стратегію реконструкції; актуалізуючу, інтегрувальну, строгу, вільну, контонаційну, «охоронну», пасивну, активну, стратегію тотальної випадковості тощо¹.

Сказане не може не впливати на систему музикознавчого опису. Так, саме на ґрунті адаптації поняття «комунікативна стратегія» здійснено розподіл інтерпретології (як науки, що спрямована до виконання) на умовно «аналітичну» та «виконавську», чим розсунуто її межі. У працях автора цієї статті вже було вказано, що інтерпретативна теорія музичної комунікації ґрунтується на зміні розуміння таких явищ, як «текст» і «твір». Зокрема, «текст» у дослідженні розглядається переважно як «текст суб'єкта, який інтерпретує». Тобто, текст композитора, у його академічному розумінні, може мислитися інваріантом і відкритим полем смислів, але є виконавський текст (як результат озвучування комунікативного простору) та «зустрічний текст» (який створює реципієнт з урахуванням свого досвіду). Розвиваючи концепцію М. Бахтіна, вважаємо, що обов'язковою є саме «адресованість будь-якого тексту, що виникає як результат спілкування між комунікантами»².

Основу пропонованої теорії становить позначення змін «щодо розуміння “центру” й “периферії” у творі: рух від композиторського центру (мелодія, ритм, метр, тембр) до виконавського тезаурусу (динаміка, агогіка, артикуляція, фонізм тощо) як центру інтерпретації»³. Багатовимірність явища «твору» (від «предмета, що триває в часі» — Р. Інґарден, до «твору-дії» — А. Петров; «твору виконавця» —

¹ Типологію та характеристику комунікативних стратегій запропоновано у дослідженні: Ніколаєвська Ю. В. *Номо interpretatus* в музичному мистецтві ХХ — початку ХХІ століть : монографія. Харків : Факт, 2020. 576 с.

² Ніколаєвська Ю. В. *Музична комунікація як інтерпретативний феномен* (на матеріалі творчості ХХ — початку ХХІ ст. : дис. ... доктора мистецтвознавства 17.00.03 Музичне мистецтво. Харків, 2020. С. 126.

³ Там само. С. 211.

В. Москаленко та ін.) не може не впливати на творчість, що й зумовлює й вибір свідомих стратегій (як композитором, так і виконавцем). Отже, узагальнюючи, можна позначити *твір* «не тільки *потенційною семіотичною структурою, що програмує процес сприйняття / розуміння, а й комунікативним простором спілкування*»¹.

Саме завдяки усвідомленню комунікативних стратегій набуває оновлення семіотичний аналіз музичного тексту і його поняттєвий апарат, що надає нового інтерпретувального сенсу відкритій та виконавській формам; фактура мислиться як осереддя інтерпретувального мислення; виокремлюється «змінюване» у тлумаченнях музичного «часу» і «простору»; по-іншому можна розуміти категорії «музична драматургія»; актуалізується концепт «контонанція», що мислиться пограничним між композицією й інтерпретацією і становить музичну універсалію, яка поєднує акустичний, психологічний і семіотичний параметри музичного твору. Розуміння важливості мислення *Homo interpretatus* як творця «живого тексту» і його стратегій уможлиблює надання нового сенсу таким поняттям, як «звуковий та звучний образ інструмента», «виконавська поетика», «виконавський стиль», «виконавський хронотоп», «виконавська стратегія». Наслідком обраних суб'єктом інтерпретації стратегій і є виконавський текст, що структурується завдяки «звукообразу» і «хронотопу». Часопросторова єдність елементів стильової системи становить виконавську поетику, зумовлену стилем *Homo interpretatus* у всіх можливих іпостасях.

Ще однією важливою настановою пропонованої теорії є виокремлення ролі слухача. Так, розвиваючи визначення слухачької стратегії як спів-інтонування у звуковій формі, пропонуємо їх диференціювати на пасивні (коли слухач загалом підкоряється запропонованій парадигмі сприйняття) й активні (коли слухач сприймає текст як потенційний і змістовно рухливий, моделює власний простір розуміння). Отже, вважаємо, що завдяки *здатності слухача мислити нелінійно* й перевтілювати власний досвід, створюється відкрита синергійна комунікативна система сучасного мистецтва. Найважливішим, що презентує пропонована концепція, є така мета комунікації, що спрямована на преображення *Іншого* як суб'єкта комунікації.

Висновки. Отже, сформулюємо найважливіше.

1. Обґрунтування теорії музичної комунікації зумовлене особливим статусом *homo interpretatus* у мистецтві ХХ–ХХІ століть. Вихідною позицією, що втілює її етос, є ідея про безкінечне пізнання Іншого.

2. Основна ідея про кардинальну зміну комунікативної ситуації сучасного мистецтва уможливила розуміння музичної комунікації як інтерпретативного феномена.

3. Когнітивний метод дає змогу охопити всі сторони інтерпретації як роду комунікаційного досвіду.

4. Структура музичної комунікації є багаторівневою (рівні фізичний; семантичний; прагматичний; когнітивний; онтологічний).

5. Інтерпретація в контексті теорії музичної комунікації постає як:

— духовна форма існування *Homo musicus*;

— як спосіб усвідомлення й переживання мистецтва як Буття з Іншим;

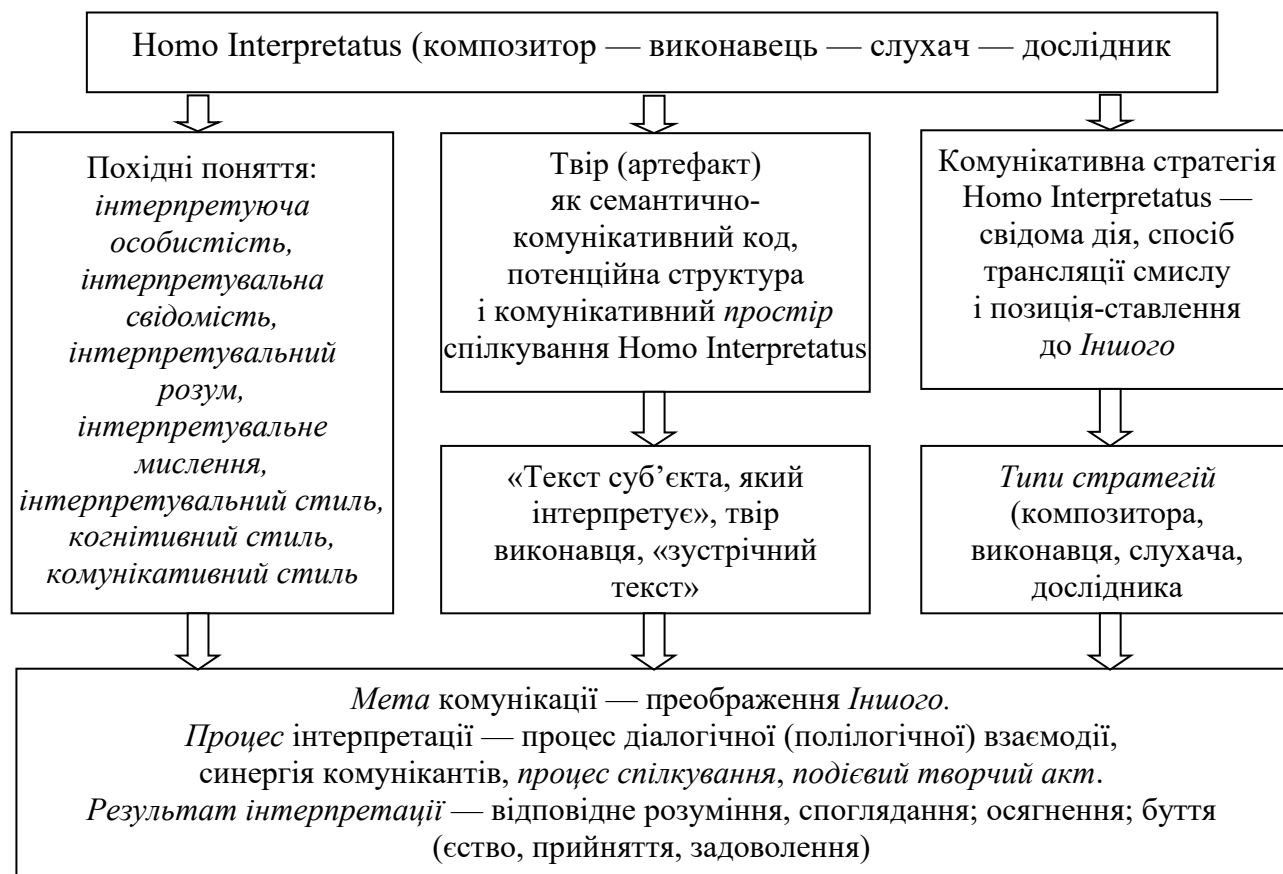
— метасвідомість, яка скеровує весь процес творчості до її ентелехії, що є синергійним виміром в системі «Світ-Людина».

¹ Ніколаєвська Ю. В. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на матеріалі творчості ХХ — початку ХХІ ст. : дис. ... доктора мистецтвознавства 17.00.03 Музичне мистецтво. Харків, 2020. С. 211.

Пропонована теорія фіксує зміни, що відбуваються в музичному мистецтві межі ХХ–ХХІ ст., впливаючи на теоретичний опис цих явищ. Вони торкаються як суб'єкта, так і об'єкта мистецтва, способів його пізнання; описана теорія має чітку структуру, у якій відбиваються ці зміни (схема 4).

Схема 4.

Інтерпретативна модель теорії музичної комунікації

Перспективи дослідження пов'язані з подальшою розробкою інтерпретативного виміру теорії музичної комунікації та типології комунікативних стратегій. Осягнення Номо Interpretatus і специфіки музичної комунікації Новітнього часу свідчить про стратегічний поворот у розвитку культури, що відображено в науковій мета-свідомості зміною «культури-post» на «культуру-proto» (за визначенням М. Епштейна¹).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аверинцев С. С. Ясперс (Jaspers), Карл // Философская энциклопедия : в 5 т. Т. 5 : Сигнальные системы — Яшты. Москва : Сов. энциклопедия, 1970. С. 621.
2. Адорно Т. В. Типы отношения к музыке // Адорно Т. В. Избранное: Социология музыки. Москва ; Санкт-Петербург : Университетская книга, 1998. С. 11–26.
3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1979. 424 с.

¹ Эпштейн М. Н. Знак пробела. О будущем гуманитарных наук. Москва : НЛЮ, 2004. С. 5.

4. Берегова О. М. Комунікація в музичному виконавстві як культурологічна проблема // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 84 : Композитор і сучасність. Київ, 2009. С. 209–218.
5. Бонфельд М. Ш. Музыка: язык или речь? // Музыкальная коммуникация : сб. науч. тр. / Российский ин-т истории искусств. Санкт-Петербург, 1996. С. 15–39 (Проблемы музыкознания. Вып. 8).
6. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / пер. з нім В. М. Купліна. Київ : Дух і літера, 2011. 280 с. (Сучасна гуманітарна бібліотека).
7. Гумбрехт Х. У. Производство присутствия: чего не может передать значение. Москва : НЛО, 2006. 179 с.
8. Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации (философский анализ). Новосибирск : Наука, 1982. 256 с.
9. Делез Ж. Логика смысла / пер. с фр. Я. Я. Свирский. Москва : Раритет; Екатеринбург : Деловая книга, 1998. 299 с.
10. Эко У. Открытое произведение. Форма и неопределенность в современной поэтике / пер. А. Шурбелева. Санкт-Петербург : Академ. проект, 2004. 384 с.
11. Эпштейн М. Н. Знак пробела. О будущем гуманитарных наук. Москва : НЛО, 2004. 864 с.
12. Жижек С. Интерпассивность, или Как наслаждаться посредством Другого. Желание: влечение. Мультикультурализм / пер. А. Смирнова. Санкт-Петербург : Алетейя, 2005. 156 с. (Серия: Лакановские тетради).
13. Каган М. С. Мир общения. Проблема межсубъектных отношений. Москва : Политиздат, 1988. 319 с. (Над чем работают, о чём спорят философы).
14. Корсакова И. А. Музыкальная коммуникация: генезис и историко-культурные трансформации : дис. ... доктора культурологии : 24.00.01 Теория и история культуры / Московский гос. ин-т культуры и искусств. Москва, 2014. 359 с.
15. Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки: теоретические проблемы музыкального исполнительства. Ленинград : Музыка, 1979. 210 с.
16. Левинас Э. Время и Другой // Патрология. Философия. Герменевтика. Санкт-Петербург, 1992. С. 89–138 (Труды Высшей религиозно-философской школы. Вып 1).
17. Мациевский И. В. Контонация и формообразование (в музыке европейской и вне-европейской, традиционной и современной) // Мациевский И. В. В пространстве музыки : монография : в 2 т. Т. 1. Санкт-Петербург, 2011. С. 3–33.
18. Медушевский В. В. К теории исполнительства: о Божественных тайнах общения (из цикла: «Если есть бытие есть и общение») // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 29 : Когнітивне музикознавство : зб. наук. ст. на честь 55-річчя Л. В. Шаповалової / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків : С.А.М., 2010. С. 130–141.
19. Медушевский В. В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. Москва : Музыка, 1976. 254 с.
20. Москаленко В. Г. Лекции по музыкальной интерпретации: учеб. пособие. Киев : Типография «Клякса», 2012. 272 с.
21. Назайкинский Е. В. Стиль и жанр в музыке : учеб. пособ. Москва : ВЛАДОС, 2003. 248 с.
22. Николаевская Ю. В. Метафизическое пространство современной интерпретологии // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 29 : Когнітивне

музикознавство : зб. наук. ст. на честь 55-річчя Л. В. Шаповалової / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2010. С. 36–51.

23. Николаевская Ю. В. Homo interpretatorens в музыкальной культуре XXI века: теоретический аспект // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського ; ред.-упоряд. Л. В. Шаповалова. Харків : С.А.М., 2014. Вип. 40. С. 601–613.

24. Николаевська Ю. В. Аутентична виконавська стратегія та її сучасні трансформації // Аспекти історичного музикознавства / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2017. Вип. 10. С. 180–198.

25. Николаевська Ю. В. Комунікативна стратегія як проблема інтерпретології // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського ; відп. секретар Л. В. Шаповалова. Харків, 2017. Вип. 46. С. 94–110.

26. Николаевська Ю. В. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на матеріалі творчості ХХ — початку ХХІ ст. : дис. ... доктора мистецтвознавства 17.00.03 Музичне мистецтво / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2020. 516 с.

27. Николаевська Ю. В. Homo interpretatus в музичному мистецтві ХХ — початку ХХІ століть : монографія / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків : Факт, 2020. 576 с.

28. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. 2-е изд., стер. Москва : Смарт Бук, 2009. 651 с.

29. Самойленко А. І. Теорія музикознавчої інтерпретації як напрямок сучасної герменевтики // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. Київ, 2011. № 2 (11). С. 3–11.

30. Сохор А. Н. Музыкальная жизнь и общественно-музыкальная коммуникация // Вопросы социологии и эстетики музыки. Ленинград : Сов. композитор, 1980. С. 120–136.

31. Сюта Б. О. Основы парамузикознавства. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2008. 44 с.

32. Шаповалова Л. В. Интерпретология как интегративная наука // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2017. Вип. 46. С. 289–300.

33. Якупов А. Н. Теоретические проблемы музыкальной коммуникации / Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского; Магнитогорский гос. муз.-пед. ин-т. Москва ; Магнитогорск, 1995. 291 с.

34. Austin J. L. How to Do Things with Words. Harvard : Harvard University Press, 1975. 168 p.

35. Brelet G. L'interprétation creatrice. Essai sur l'exécution musicale : in 2 vol. Vol. 1 : L'exécution et l'oeuvre. Paris, 1951. 242 p.

36. Danuser H. Musikalische Interpretation. Neues Handbuch der Musikwissenschaft. Band 11. Laaber : Laaber-Verlag, 1992. 469 p.

37. McLuhan M. Understanding media. The extensions of man. London and New York, 1964. 396 p.

38. Nikolayevskaya Y. Communicative Mechanisms of the 21st Century Music Interpretation // Music science today: the permanent and the changeable : Scientific Papers / Daugavpils University Daugavpils : Saule, 2017. Issue 1 (9). P. 29–34.

39. Nikolayevskaya Y. Continuation and communicative strategy as mechanisms of the 21st century music analysis // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського ; відп. секретар Л. В. Шаповалова. Харків, 2018. Вип. 49. С. 36–46.

40. Nattiez J.-J. Musicologie generale et semiologie. Paris : Christian Bourgois, 1987. 400 p.

41. Shaw R. D., Charles E. Van Engen *Communicating God's Word in a Complex World: God's Truth or Hocus Pocus?* Lanhan, Maryland: Rowman & Littlefield, 2003. 280 p.
42. Sperber D., Wilson D. *Relevance: Communication and Cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1986. 2nd Edition: Blackwell. Oxford UK &-Cambridge USA. 1995. 326 p.
43. Turner E. O. The interpretation of Music: a Theory of Communication // *The Musical Quarterly*. Volume XXX, Issue 3, July, 1944. S. 297–306.
44. Yakupov A. N. *The Theory of Musical Communication*. Cambridge Scholars Publishing, 2016. 250 p.

REFERENCES

1. Averintsev, S. S. (1970). Jaspers (Jaspers), Karl. In: *Philosophical Encyclopedia [Filosofskaya entsiklopediya]*: in 5 vol. Vol. 5. Moscow: Sov. entsiklopediya, pp. 621 [in Russian].
2. Adorno, T. V. (1998). Types of attitudes towards music [Tipy otnosheniya k muzyke]. In: *Adorno T. V. Selected works: Sociology of music [Izbrannoe: Sotsiologiya muzyki]*. Moscow; Saint Petersburg: Universitetskaya kniga. pp. 11–26 [in Russian].
3. Bahtin, M. M. (1979). *Aesthetics of verbal creativity [Jestetika slovesnogo tvorchestva]*. Moscow: Iskusstvo. 424 p. [in Russian].
4. Berehova, O. M. (2009). Communication in musical performance as a culturological problem [Komunikatsiia v muzychnomu vykonavstvi yak kulturolohichna problema]. In: *Scientific herald of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho]*. Issue 84. Kyiv, pp. 209–218 [in Ukrainian].
5. Bonfel'd, M. (1996). Music: language or speech? [Muzyka: jazyk ili rech'?). In: *Muzykal'naja kommunikacija*. Issue 8. Saint Petersburg, pp. 15–39 [in Russian].
6. Habermas, J. (2011). *Post-metaphysical thinking [Postmetafizichne mislennya]*. Kyiv: Dukh i litera. 280 p. [in Ukrainian].
7. Gumbrecht, H. U. (2006). *Production of Presence: What Meaning Cannot Convey [Proizvodstvo prisutstviya: chego ne mozhet peredat znachenie]*. Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie. 179 p. [in Russian].
8. Gurenko, E. G. (1982). *Problems of Artistic Interpretation (Philosophical Analysis) [Problemy hudozhestvennoj interpretacii (Filosofskij analiz)]*. Novosibirsk : Nauka, 256 p. [in Russian].
9. Deleuze, J. (1998). *Logika smysla [The logic of meaning]*. Moscow: Raritet; Yekaterinburg: Delovaya Kniga, 299 p. [in Russian].
10. Eco, U. (2004). *Open composition. Form and uncertainty in modern poetics [Otkrytoe proizvedenie. Forma i neopredelennost v sovremennoy poetike]*. Saint Petersburg: Akademproekt. 384 p. [in Russian].
11. Jepshtejn, M. (2004). Space mark. About the future of the humanities [Znak probela. O buduschem gumanitarnyih nauk]. Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie, 864 p. [in Russian].
12. Zhizhek, S. (2005). *Interpassivity, or How to Enjoy Through the Other. Desire: Attraction. Multiculturalism [Interpassivnost', ili Kak naslazhdatsya posredstvom Drugogo. Zhelanie: Vlechenie. Mul'tikul'turalizm]*. Saint Petersburg: Aletejja, 156 p. [in Russian].
13. Kagan, M. (1988). *The world of communication. The problem of intersubjective relationships [Mir obshhenija. Problema mezhsob'ektnykh otnoshenij]*. Moscow: Politizdat. 319 p. [in Russian].
14. Korsakova, I. (2014). *Musical Communication: Genesis and Historical and Cultural Transformations [Muzykal'naja kommunikacija: genesis i istoriko-kul'turnye transformacii]*. Manuscript of Dissertation work for gaining the degree of the Doctor of Cultural Studies by specialty 24.00.01 Theory and History of Culture. Moscow State Institute of Culture and Arts. Moscow, 359 p. [in Russian].

15. Korykhalova, N. (1979). *Interpretation of music. Theoretical problems of musical performance* [*Interpretatsiya muziki. Teoreticheskie problemy muzykal'nogo ispolnitelstva*]. Moscow: Muzyka. 210 p. [in Russian].
16. Levinas, E. (1992). Time and Other [Vremja i Drugoj]. In: *Patrologija. Filosofija. Germe-nevtika*. Series: *Researches of the Higher Religious and Philosophical School* [Trudy Vysshei religiozno-filosofskoi shkoly]. Issue 1. Saint Petersburg, pp. 89–138 [in Russian].
17. Matsievsky, I. (2011). Contonation and formation (in European and non-European music, traditional and modern) [Kontonatsiya i formoobrazovanie (v muzyike evropeyskoy i vneevropeyskoy, traditsionnoy i sovremennoy)]. In: *In the space of music* [V prostranstve muzyki]. Issue 1. Saint Petersburg, pp. 3–33 [in Russian].
18. Medushevskij, V. V. (1976). *On the patterns and means of artistic influence of music* [O zakonomernostjakh i sredstvakh hudozhestvennogo vozdejstvija muzyki]. Moscow: Muzyka. 254 p. [in Russian].
19. Medushevsky, V. V. (2010). To the theory of performance: about the Divine secrets of communication (from the cycle: «If there is being, there is communication») [K teorii ispolnitelstva: o Bozhestvennykh tainakh obscheniya (iz tsikla: «Esli est bytie est i obschenie»)]. In: *Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education* [Problemy vzaie-modii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity]. Issue 29: *Cognitive musicology: a collection of scientific articles* [Kohnityvne muzykoznavstvo] (in honour of the 55th anniversary of L. V. Shapovalova). Kharkiv: Publishing House Ltd. C.A.M., pp. 130–141 [in Russian].
20. Moskalenko, V. (2012). *Lectures on musical interpretation: textbook* [Lektsii po muzykal'noy interpretatsii]. Kyiv: Klyaksa, 271 p.
21. Nazajkinskij, E. V. (2003). *Style and genre in music* [Stil' i zhanr v muzyke]. Moscow: VLADOS. 248 p. [in Russian].
22. Nikolaevskaya, Yu. (2010). Metaphysical space of modern interpretation [Metafizicheskoje prostranstvo sovremennoi interpretologii]. In: *Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education* [Problemy vzaie-modii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity]. Issue 29: *Cognitive musicology: a collection of scientific articles* [Kohnityvne muzykoznavstvo] (in honour of the 55th anniversary of L. V. Shapovalova). Kharkiv: Publishing House Ltd. C.A.M., pp. 36–51. [in Russian].
23. Nikolaevskaya, Yu. (2014). Homo interpretatorens in the musical culture of the 21st century: theoretical aspect [Homo interpretatorens v muzykal'noj kul'ture XXI veka: teoreticheskij aspekt]. In: *Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education* [Problemy vzaie-modii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity]. Issue 40. Kharkiv, pp. 601–613 [in Russian].
24. Nikolaievska, Yu. (2017). Authentic executive strategy and its modern transformations [Autentychna vykonavska stratehiia ta yii suchasni transformatsii]. In: *Aspects of historical musicology* [Aspekty istorychnoho muzykoznavstva]. Issue 10. Kharkiv, pp. 180–198 [in Ukrainian].
25. Nikolaievska, Yu. (2017). Communicative strategy as a problem of interpretology [Komunikatyvna stratehiia yak problema interpretolohii]. In: *Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education* [Problemy vzaie-modii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity]. Issue 46. Kharkiv. pp. 94–110 [in Ukrainian].
26. Nikolaievska, Yu. (2020). Musical communication as an interpretive phenomenon (based on the creative work of the 20th — early 21st centuries) [Muzychna komunikatsiia yak interpretatyvnyi fenomen (na materialy tvorchosti XX — pochatku XXI st.): Manuscript of Dissertation work for gaining the degree of the Doctor of Art Criticism by specialty 17.00.03 Music Art. Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts. Kharkiv, 516 p. [in Ukrainian].

27. Nikolaievskaya, Yu. (2020). *Homo interpretatus in the musical art of the 20 — early 21 centuries [Homo interpretatus v muzychnomu mystetstvi XX — pochatku XXI stolit]*. Kharkiv: Fakt, 576 p. [in Ukrainian].
28. Pochepcov, G. (2009). *Communication theory [Teoriya komunikacii]*. Moscow: Smart Buk, 651 p. [in Russian].
29. Samoilenko, A. (2011). Theory of musicological interpretation as a direction of modern hermeneutics [Teoriya muzykovedcheskoy interpretatsii kak napravlenie sovremennoy germenov-tiki]. In: *Journal of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho]*. Kiev. Vol. 2 (11), pp. 3–9 [in Russian].
30. Sohor, A. (1980). Musical life and social and musical communication [Muzykal'naja zhizn' i obshchestvenno-muzykal'naja komunikacija]. In: *Questions of sociology and aesthetics of music [Voprosy sotsiologii i estetiki muzyki]*. Leningrad: Sovetskii kompozitor, pp. 120–136 [in Russian].
31. Siuta, B. (2008). *Fundamentals of paramusicology [Osnovy paramuzykoznavstva]*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 44 p. [in Ukrainian].
32. Shapovalova, L. (2017). Interpretology as an integrative science [Interpretologiya kak integrativnaya nauka]. In: *Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education [Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity]*. Issue 46. Kharkiv, pp. 289–300 [in Russian].
33. Jakupov, A. N. (1995). *Theoretical problems of musical communication [Teoreticheskie problemy muzykal'noj komunikacii]*. Moscow, 291 p. [in Russian].
34. Austin, J. L. (1975). *How to Do Things with Words*. Harvard University Press. 168 p. [in English].
35. Brelet, G. (1951). *The Creative Interpretation. Essay on musical execution*. In 2 vol. Vol. 1: Execution and opening. Paris, 242 p. [in French].
36. Danuser, H. (1992). *Musical Interpretation*. New handbook of music science. Band 11. Laaber-Verlag. 469 p. [in German].
37. McLuhan, M. (1964). *Understanding media. The extensions of man*. London and New York, 396 p. [in English].
38. Nattiez, J.-J. (1987). *Musicologie generale et semiologie*. Paris: Christian Bourgois, 400 p. [in French].
39. Nikolayevskaya, Yu. (2017). Communicative Mechanisms of the 21st Century Music Interpretation. In: *Music science today: the permanent and the changeable: Scientific Papers*. Issue 1 (9). Daugavpils University Academic Press Saule, pp. 29–34 [in English].
40. Nikolayevskaya, Yu. (2018). Contonation and communicative strategies mechanisms of the 21st century musical analysis. In: *Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education [Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity]*. Issue 49. Kharkiv, pp. 36–46 [in English].
41. Shaw, R. D., & Van Engen C. E. (2003). *Communicating God's Word in a Complex World: God's Truth or Hocus Pocus?* Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield. 280 p. [in English].
42. Sperber, D. and Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and Cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1986. 2nd Edition: Blackwell. Oxford UK & Cambridge USA, 326 p. [in English].
43. Turner, E. O. (1944). The interpretation of Music: a Theory of Communication. In: *The Musical Quarterly*. Vol. XXX. Issue 3, July, pp. 297–306 [in English].
44. Yakupov, A. N. (2016). *The Theory of Musical Communication*. Cambridge Scholars Publishing, 250 p. [in English].

НИКОЛАЕВСКАЯ Ю. В.

Николаевская Юлия Викторовна — доктор искусствоведения, профессор, профессор кафедры интерпретологии и анализа музыки Харьковского национального университета искусств имени И. П. Котляревского (Харьков, Украина).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7256-4214>
julia310873@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2021.131.243200>

НОВЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ МУЗЫКОВЕДЕНИЯ XXI ВЕКА: ОПЫТ МОДЕЛИРОВАНИЯ ИНТЕРПРЕТАТИВНОЙ ТЕОРИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Актуальность исследования. Актуальность темы связана с формулировкой основных установок теории музыкальной интерпретации в её интерпретативном измерении.

Новизна подхода заключается в понимании музыкальной коммуникации как *интерпретативного феномена*.

Цель исследования — предложить модель интерпретативной теории музыкальной коммуникации.

Методология. На основе исследований современной гуманитаристики (М. Бахтин, Ю. Хабермас, Х. У. Гумбрехт, С. Жижек, М. Маклюэн, Э. Левинас, Дж. Остин, Д. Спербер, У. Эко), теории музыкальной коммуникации (Е. Тернер, А. Якупов, В. Медушевский, Б. Сюта) и теории музыкальной интерпретации (Жан-Жак Натъез, Т. Адорно, Ж. Бреле, Г. Данузер, Е. Гуренко, Н. Корихалова, В. Медушевский, В. Москаленко, Л. Шаповалова, А. Самойленко) методом моделирования предложен новый взгляд на художественные процессы XX — начала XXI в.

Итоги и выводы. В развитии классической и релевантной теорий коммуникации (основное отличие первой — признание центральным элементом системы произведения как кода, сущность второй — существование в качестве центрального элемента «музыкально-коммуникативной события» и внимание к намерениям коммуникантов, контекста событий, что обуславливает их адекватное понимание) представлена модель интерпретативной теории музыкальной коммуникации, в которой оба подхода объединены. Введён в понятийный аппарат музыкальной науки тип *Homo Interpretatus*. Он является создателем новой современной музыкальной реальности и может быть обозначен как суммарный образ человека, который в процессе музыкальной деятельности проявляет доминантность интерпретирующего мышления (в единстве и многообразии функций «композитор — исполнитель — слушатель — исследователь»). Предложен концепт «*коммуникативная стратегия*», под которым понимается сознательное действие коммуниканта (интенция, направленная на Другого в процессе творческого общения). Представлена типология коммуникативных стратегий: с учётом *вида* творческой деятельности (композиторская, исполнительская, исследовательская, слушательская) и исходя их разных форм работы с материалом / текстом, а также направленности на восприятие (в частности, идиоэтническая, моделирующая, актуализирующая, интегрирующая, стратегия стилевой дивергенции / конвергенции, активная, пассивная, тотальной случайности и т. д.).

Значение результатов заключается в системном изложении позиций интерпретативной теории музыкальной коммуникации, что открывает перспективы дальнейших исследований интерпретационных процессов XXI в.

Ключевые слова: музыковедение, интерпретативная теория музыкальной коммуникации, *Homo Interpretatus*, коммуникативная стратегия.

YULIYA NIKOLAYEVSKA

Nikolayevska, Yuliya — Doctor of Art Criticism, Professor at the Department of Interpretation and Analysis of Music at the I. P. Kotlyarevsky National University of Arts (Kharkiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7256-4214>

julia310873@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2021.131.243200>

**NEW DIMENSIONS OF MUSICOLOGY OF THE 21ST CENTURY: THE EXPERIENCE
IN MODELLING THE INTERPRETATIVE THEORY OF MUSICAL COMMUNICATION**

Relevance of the study. The relevance of the topic is associated with the formulation of the basic principles of the theory of musical interpretation in its interpretative dimension.

Novelty. The novelty of the research lies in the understanding of musical communication as an interpretative phenomenon.

The purpose of the research is to propose a model of the interpretative theory of musical communication for the development of the existing concepts.

Methodology. Based on the research in modern humanities (M. Bakhtin, J. Habermas, H. Gumbrecht, S. Zizek, M. McLuhan, E. Levinas, J. Austin, D. Sperber, U. Eco), the theory of musical communication (E. Turner, A. Yakupov, V. Medushevsky, B. Syuta) and the theory of musical interpretation (Jean-Jacques Nattiez, T. Adorno, J. Brele, H. Danuzer, E. Gurenko, N. Korikhalova, V. Medushevsky, V. Moskalenko, L. Shapovalova, A. Samoilenko) a new look at the artistic processes of the 20th and early 21st centuries has been proposed. The main is the modeling method.

Results and conclusions. For the development of the classical and relevant theories of communication (the main difference of the first is the recognition as the central element of the system the composition as a code, the essence of the second — the existence as the central element of a “musical-communicative event” and attention to the intentions of the communicants, the context of events, which determines their adequate understanding), the model of the interpretative theory of musical communication, in which both approaches are combined, has been introduced. We have introduced into the conceptual apparatus of musical science the type of *Homo Interpretatus*, which is the creator of a new modern musical reality and can be designated as a summary image of a person who, in the process of musical activity, manifests the dominance of interpreting thinking (in the unity and variety of the functions “composer — performer — listener — researcher”). The concept of “*communication strategy*” has been proposed, which is understood as the conscious action of the communicant (the intention directed at the Other in the process of creative communication). The typology of communication strategies has been presented: taking into account the *type* of creative activity (composing, performing, researching, listening) and based on their different forms of working with the material / text, as well as the focus on perception (in particular, idioethnic, modelling, actualizing, integrating, the strategy of style divergence / convergence, active, passive, total randomness, etc.).

Significance. The significance of the results lies in the systematic presentation of the positions of the interpretive theory of musical communication, which opens up prospects for further research on the interpretive processes of the 21st century.

Keywords: musicology, interpretative theory of musical communication, *Homo Interpretatus*, communication strategy.